

فصل پنجم

نتیجه گیری و پیشنهادات

۵ - ۱ - مقدمه

در این فصل، ابتدا خلاصه‌ای از مسأله، روش و یافته‌های پژوهش که به تفصیل در فصل‌های مختلف، بحث شده، ارائه می‌گردد. سپس نتایج پژوهش حاضر مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در ادامه، بحث و نتیجه‌گیری کلی ارائه خواهد شد. در پایان، پیشنهادهای برخاسته از پژوهش و پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده در این حوزه مطرح می‌شود.

۵ - ۲ - خلاصه پژوهش

آنگونه که در مقدمه فصل اول آمد، بین ۱۲ تا ۱۳ میلیون ایرانی به علت نارسایی های ذهنی، جسمی و حسی معلول به شمار می روند. این نارسایی ها و برخی موانع فیزیکی و اجتماعی، آنان را همواره از اجتماعاتی مانند کتابخانه ها دور نگه داشته است، حال آنکه این قشر از جامعه برای همخوان شدن با تحولات جامعه از طریق دسترسی به اطلاعات، گذراندن اوقات فراغت خود و تعامل با سایر شهروندان در جامعه نیازمند امکانات کتابخانه ای در سطح استاندارد می باشند، ولیکن معلولین بسیاری از مشارکت فعالانه در جامعه کتابخانه و مراکز اطلاع رسانی محروم شده اند، زیرا عرض درها برای عبور صندلیهای چرخدار آنان تنگ است. آنها نمی توانند از پله های ساختمان این اماکن بالا روند، به قفسه های کتاب و نشریات به دلیل ارتفاع نامناسب دسترسی ندارند، همچنین ارتفاع صندلی ها و میزها در بخش قرائت کتابخانه برای نشستن آنان با صندلی چرخدار در پشت میزها مناسب نمی باشد و یا سرویسهای بهداشتی به دلیل نامناسب بودن ارتفاع، ورودی و نوع سرویس قابل استفاده نمی باشد.

ناآگاهی از وضعیت کتابخانه های عمومی در پیوند با امکانات خدمت دهی به معلولان و ناآگاهی از نقاط قوت و ضعف شرایط موجود برای ارائه خدمات به معلولان، نادانسته ای است که به عنوان مسئله این

پژوهش مطرح می باشد. مهمترین دلیل پرداختن به این نوع تحقیق توقع بجای معلولان برای بهره گیری برابر با غیر معلولان از خدمات و امکانات کتابخانه های عمومی است. این تحقیق می نمایاند که کتابخانه های عمومی مشهد در نظر و نیز در عمل چه مقدار خود را با نیازهای واقعی معلولان هماهنگ ساخته اند و شکافی بین آنچه که هست با آنچه که باید باشد در هر جنبه چه مقدار عمیق است و پرداختن به کدام جنبه ها از اولویت ویژه برخوردار است.

روش پژوهش پیمایشی توصیفی است. برای ارزیابی ساختمان و تجهیزات کتابخانه های عمومی شهر مشهد با هدف دسترس پذیری برای معلولین از استاندارد آدا به ایدا و چک لیست دسترسی به کتابخانه برای افراد دارای معلولیت ایفلا ۲۰۰۵ استفاده شده است، نظرات معلولین عضو و غیر عضو در کتابخانه های عمومی شهر مشهد درباره میزان دسترس پذیر بودن ساختمان کتابخانه، وضعیت منابع و سیاست ها و برنامه ریزی های کتابخانه ها و نیز نظرات مسؤلان کتابخانه ها در این موارد از طریق ۲ پرسشنامه متفاوت (که بر اساس چک لیست ایجاد محیطی بدون مانع برای معلولان در کتابخانه: سیاست دستیابی)، گردآوری شد. اطلاعات به دست آمده از تجزیه و تحلیل پرسشنامه های حاوی نظرات و دیدگاه کتابداران و معلولین و نیز اطلاعاتی که برای پرسشهای چک لیست محقق ساخته ثبت شده، با شاخصهایی که در استانداردهای مرتبط درج شده است مقایسه شد تا مشخص شود چه بخشها و چه فضاهایی از کتابخانه دارای بیشترین و کمترین مشکلات در پیوند با ارائه خدمات به معلولان هستند

جامعه آماری این پژوهش ساختمان، تجهیزات و منابع ۲۱ باب کتابخانه عمومی شهر مشهد است. جامعه انسانی این تحقیق نیز عبارتند از (۱) مسؤلان ۲۱ باب کتابخانه عمومی شهر مشهد، (۲) نمونه ای حداقل ۳۰ نفر از معلولین عضو و نمونه ای حداقل ۳۰ نفر از معلولین غیر عضو، که در مجموع ۸۱ پرسشنامه توزیع و جمع آوری گردید.

۵ - ۳ - تجزیه و تحلیل یافته ها

۵ - ۳ - ۱ - پاسخ سوالات پژوهش

پرسش ۱. تسهیلات موجود در کتابخانه های عمومی برای معلولان چه مقدار با تسهیلات تعیین شده در استانداردهای بین المللی مرتبط با طراحی ساختمان و تجهیزات کتابخانه های عمومی همخوانی دارد؟

با توجه به تجزیه و تحلیل مقایسه داده های ارزیابی مسئولان کتابخانه ها با استانداردها که در جدول ۴-۲۴ و نمودار ۴-۵ آمده، در اکثر موارد نظر مسئولان کتابخانه ها کمتر از میانگین نظرات معلولان می باشد و به استانداردها نزدیکتر است. علت این اختلاف نظر، مطابقت دادن و تصحیح اطلاعات مسئولان کتابخانه ها با استانداردها توسط پژوهشگر می باشد. در نتیجه برای پاسخ به این سوال، نظر مسئول کتابخانه را معیار قرار می دهیم.

میانگین کل ارزیابی کتابخانه های مورد پژوهش از دیدگاه مسئول کتابخانه (جدول ۴-۲۲)، حدود ۲/۱ می باشد که با توجه به حداکثر امتیاز (که عدد ۴ می باشد)، می توان گفت که کتابخانه های عمومی شهر مشهد از نظر میزان رعایت استانداردها در سطح ضعیف می باشند.

همچنین بالاترین میانگین در بین شاخص های مورد بررسی به ترتیب، متعلق به سطح شیبدار با امتیاز ۳/۶ از ۵، فضای درونی با امتیاز ۲/۴ از ۴، فضای عمومی با امتیاز ۲/۳ از ۴، پارکینگ با امتیاز ۱/۲ از ۳، و فضای اختصاصی با کمترین امتیاز یعنی ۱ از ۳، در آخرین رتبه قرار دارد.

در پژوهش هایی که در ادامه به آنها اشاره خواهد شد، محققان نیز به نتایج مشابهی در مورد ساختمان کتابخانه های عمومی و دانشگاهی دست یافته اند که بدین شرح می باشند:

هاشمی (۱۳۷۳) در تحقیقی با عنوان بررسی مشکلات دانشجویان معلول رشته پزشکی در زمینه استفاده از کتابخانه، در بخش پیشنهادهای پژوهش به رفع موانع فیزیکی در ساختمان کتابخانه های دانشکده پزشکی اشاره می نماید و آن را از ضروریات می داند. مینا بشارتی (۱۳۷۷) در تحقیق خود اشاره می کند که کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی نابینایان و نیمه بینایان مستقر در شهر تهران از ویژگیهای ساختمانی که برای مراجعان نابینا طراحی شده باشد برخوردار نیستند و هیچگونه تسهیلات ویژه ای برای معلولان در نظر گرفته نشده است. مرضیه رسولی املشی (۱۳۷۸) با بررسی وضعیت کتابخانه های صنعت نفت شهر تهران بر این نکته تاکید دارد که کتابخانه های مورد مطالعه خدمات یا فعلیت خاصی را برای حضور مراجعه کنندگان معلول در نظر نگرفته اند. در پژوهش عباسی (۱۳۸۱) با عنوان «خانه فرهنگ کودکان با تاکید بر کودکان معلول» مشخص شد هیچ گونه استاندارد برای ساختمان و تجهیزات این گونه کتابخانه در دست نیست. طاهره یعقوب پور نرگسی (۱۳۸۲) در تحقیق خود که وضعیت خدمات و منابع برای معلولان را در کتابخانه های عمومی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شهر تهران را مورد مطالعه قرار داد، بیان می کند ساختمان اغلب کتابخانه های مورد مطالعه برای رفت و آمد معلولان جسمی- حرکتی مناسب نیستند. در تحقیق محمودی (۱۳۸۶) با عنوان

«بررسی وضعیت ساختمان و تجهیزات کتابخانه های سازمان فرهنگی، هنری شهرداری تهران بر اساس استانداردها» مشخص شد وضعیت کل کتابخانه های مورد بررسی از نظر ساختمان، فضا و تجهیزات برای حضور معلولین زیر سطح استاندارد است. در پژوهش بیات بدائی (۱۳۸۷) نیز مشخص شد که وضعیت ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی شهر زنجان از نظر دسترس پذیری برای معلولان با وضعیت مطلوب همخوان نیست و لازم است تمامی فضاها برای استفاده معلولان بهینه سازی شود. در تحقیق و. نیدهام (۱۹۷۷) تحت عنوان "خدمات کتابخانه های دانشگاهی به دانشجویان معلول" یکی از هفت حوزه عملیاتی در کتابخانه های دانشگاهی که مدیران کتابخانه بایستی مورد تجدیدنظر قرار می دادند، بخش تسهیلات ساختمان بود که شامل راه ورودی ساختمان، عرض درب و راهرو ها، ارتفاع میز امانت، و . . . می گردید. چوبون و. هیگینز (۲۰۰۰) در تحقیقی با عنوان «خدمات کتابخانه های عمومی برای افراد روی صندلی چرخدار در سنگاپور» مشکلات معماری و فیزیکی ساختمان کتابخانه، به عنوان عامل اصلی عدم دسترسی معلولین به خدمات کتابخانه ذکر گردیده است. در تحقیق سال ۲۰۰۸ با عنوان «بررسی کیفیت زندگی دانشجویان معلول شرکت کننده در نظام آموزشی دانشگاهی عادی» که توسط «بی.ام. ناندجی» انجام شد، برآورد شد که کیفیت زندگی دانشجویان با جنبه های دسترس پذیری به ساختمان، آموزش، جنبه های اقتصادی- اجتماعی و نیز رضایتمندی آنان در ارتباط است.

به این ترتیب توجه جدی به نیازهای معلولان نه تنها در کتابخانه های عمومی و نه تنها در ایران، بلکه در انواع کتابخانه ها و چند کشوری که در این تحقیق به آن توجه شد، صورت نگرفته است. این مورد نامطلوب مربوط به کشوری است که جمعیت زیادی در آن به دلایل پزشکی یا به دلایل مشارکت جدی در دفاع از کشور دچار معلولیت هستند. کشوری که نه تنها مقامات دولتی، بلکه همه افراد جامعه موظف به ارائه خدمات واقعی به این گونه افراد هستند. این حداقل خدمتی است که نه تنها به عنوان قدردانی، بلکه برای فراهم آوردن جایگاهی انسانی که فرد و جامعه از آن بهره می برد، باید به آن پرداخته شود.

پرسش ۲. از نظر مسوولان کتابخانه های عمومی تسهیلات موجود در کتابخانه چه مقدار با

نیازهای شناخته شده معلولان همخوانی دارد؟

کتابخانه های عمومی شهر مشهد سیاست و برنامه مشخصی برای ارائه خدمات به معلولان ندارند، حال آنکه از دیدگاه مسوولان کتابخانه ۷۱/۵٪ معلولان متقاضی استفاده از کتابخانه می باشند و منابع دیداری

شنیداری با فراوانی (۶۶/۷٪)، برنامه های خاص کامپیوتری (۲۳/۸٪) و منابع بریل (۹/۵٪) به ترتیب بیشترین نوع منابع درخواستی معلولان از دیدگاه مسئولان کتابخانه می باشند.

آنگونه که در فصل چهارم آمد، هیچکدام از انواع منابع اطلاعاتی و تجهیزات خاص معلولان بینایی، شنوایی و جسمی حرکتی در کتابخانه های عمومی شهر مشهد فراهم نشده است. حال آنکه بیشترین نوع معلولانی که می توانند از خدمات کتابخانه استفاده نمایند، معلولان شنوایی و گویایی با فراوانی ۷۱ درصد می باشند، اما تنها ۳۰ درصد از کتابخانه های عمومی شهر مشهد قادر به پاسخگویی به معلولان جسمی حرکتی به صورت مطلوب می باشند. هیچیک از کتابخانه های عمومی قادر به ارائه خدمات به معلولان بینایی و ذهنی نمی باشند.

مسئولان کتابخانه های عمومی شهر مشهد تاکید دارند که تسهیلات موجود در کتابخانه های عمومی شهر مشهد با نیازهای شناخته شده معلولان همخوانی ندارد.

در پژوهش هایی که در ادامه به آنها اشاره خواهد شد، محققان نیز به نتایج مشابهی در مورد نحوه ارائه خدمات کتابخانه های عمومی و دانشگاهی به معلولان دست یافته اند که بدین شرح می باشند:

پژوهش بهفروزی (۱۳۷۰) که به وضعیت کلی کتابخانه های عمومی شهر تهران وابسته به وزارت ارشاد توجه داشت، نشان داد که کتابخانه های عمومی با کمبود مجموعه، نیروی انسانی متخصص و فضا روبرو هستند. پراکندگی کتابخانه های عمومی در شهر تهران نیز قابل توجه است. ارجمند (۱۳۷۲) در تحقیقی از وضعیت کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی نابینایان در کشورهای در حال رشد با تاکید بر ایران، نشان داد که هیچ یک از کارکنان شاغل در کتابخانه ها در حد کاردانی کتابداری تخصص ندارند، کتابخانه ها فاقد نظام طبقه بندی مواد هستند و به همین اساس استفاده بهینه از آنها انجام نمی گیرد و فضای اختصاص داده شده به کتابخانه ها بسیار کم است. هاشمی (۱۳۷۳) در تحقیقی دریافت که فقط ۳۸ درصد کتابداران قبول دارند که کتابخانه آنان از امکانات ارائه خدمات به معلولان برخوردار هستند آیت اللهی (۱۳۸۲) نیز با مطالعه میزان استفاده نابینایان و کم بینایان از کتابهای بریل، گویا و الکترونیکی در استان تهران دریافت که ۵۰٪ کتابخانه های مورد مطالعه فاقد منابع گویا، بریل، چاپ درشت و الکترونیکی روزآمد هستند. رحیمی (۱۳۸۸) نیز در تحقیق خود از وضعیت خدمات کتابخانه های عمومی شهرستان کرج به گروههای خاص جامعه با تاکید بر معلولان و نابینایان بیان می دارد که خدمات کتابخانه های عمومی کرج به افراد ویژه در سطحی پائین تر از حد متوسط است. همین یافته در تحقیق غفاری و خرامین (۱۳۸۹) که به وضعیت ارائه خدمات کتابخانه های عمومی به نابینایان و

کم بینایان در استان مازندران پرداختند وجود داشت، یعنی وضعیت خدمت رسانی در کتابخانه های عمومی به گروه های خاص نابینا و کم بینا در وضعیت مناسبی نیست. ایشی باشی (۱۹۹۳) در مقاله ای درباره خدمات کتابخانه های عمومی ژاپن به معلولان بیان می دارد که در ژاپن به جز توکیو خدمات کتابخانه های عمومی برای معلولان بسیار محدود است.

این پژوهشها تاکید دارند که تجهیزات و امکانات موجود در کتابخانه های عمومی بگونه ای نیست که بتوان کتابخانه یا کتابخانه هایی را به عنوان کتابخانه های برتر برای معلولان معرفی کرد. از سویی نباید یکسانی نامناسب تجهیزات و امکانات در کتابخانه های عمومی را تبدیل به استاندارد کرد، بلکه باید باشدت فراوان بر نامناسب بودن شرایط و احتراز کتابخانه ها و کتابداران کتابخانه های عمومی از اجرای وظیفه قانونی و انسانی که نسبت به معلولان بر عهده آنان است، تلقی کرد و نه تنها کتابداران، بلکه ناظران کتابخانه های عمومی از جمله انجمنها کتابداری وابسته به وزارت ارشاد و انجمنهای ملی و منطقه ای کتابداری را مسئول این وضعیت معرفی و برپیگیری آنها برای حرکت کتابخانه های عمومی در سمت و سوی ارائه خدمات به معلولان تاکید کرد.

پرسش ۳. از دیدگاه معلولین جسمی حرکتی عضو و غیر عضو در کتابخانه های عمومی شهر مشهد، بیشترین موانع حرکتی معلولین در زمینه دسترسی به ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها چه می باشد؟ معلولین عضو و غیر عضو در کتابخانه های عمومی شهر مشهد فضای پارکینگ، سطح شیبدار و فضای اختصاصی کتابخانه ها را به ترتیب دارای بیشترین موانع حرکتی در زمینه دسترسی خود به ساختمان کتابخانه معرفی نموده اند. ۷۶ درصد از کتابخانه های عمومی فاقد سطح شیبدار می باشند؛ ۸۳٫۴ درصد از کتابخانه های مورد مراجعه معلولین، فاقد فضای اختصاصی برای معلولین می باشند. فضاهای درونی و فضای عمومی کتابخانه به ترتیب، به عنوان فضاهایی که دارای کمترین موانع می باشند، ذکر شده اند.

در پژوهش هایی که در ادامه به آنها اشاره خواهد شد، محققان نیز به نتایج مشابهی در مورد نحوه ارائه خدمات کتابخانه های عمومی و دانشگاهی به معلولان دست یافته اند که بدین شرح می باشند:

یعقوب پورنرگسی (۱۳۸۲) در پژوهشی از وضعیت خدمات و منابع برای معلولان در کتابخانه های عمومی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شهر تهران، نشان می دهد که ۵۷/۵ درصد کتابخانه ها در موقعیت مکانی نامناسب قرار دارند، نبود پارکینگ در ۷۳/۱ درصد آنها موجب می شود که معلولانی که با وسیله نقلیه تردد می کنند به کتابخانه مراجعه نکنند؛ فقط ۳۰/۸ درصد از کتابخانه ها، برای معلولینی که با صندلی چرخدار

رفت و آمد می کنند از طریق سطوح شیب دار، آسانسور و هم سطح بودن کتابخانه با خیابان قابل دسترسی هستند و ۶۷/۳ درصد از کتابخانه ها به دلیل وجود پله قابل دسترس نیستند. محقق در نهایت به این نتیجه رسیده است که اغلب کتابخانه ها برای رفت و آمد معلولان جسمی مناسب نیستند. تارا دنیل کلمان (۱۹۹۷) در تحقیقی از میزان دسترس پذیری اماکن مذهبی برای افراد معلول بر روی صندلی چرخدار بیان می دارد که فضای پارکینگ، مسیرهای دسترس پذیر، ورودی ها، دسترسی به خدمات، سالن اجتماعات مرکزی و اتاق استراحت در هیچ یک از مکان های مورد بررسی، استاندارد نبوده اند و از فضای پارکینگ، ورودی ها و اتاق استراحت به عنوان بدترین فضاها نام برده است.

تشابه وضعیت در شهر تهران و شهر مشهد، نشانگر این است که معلولان نه تنها در شهرهای کوچک، بلکه در شهرهای بزرگ که تراکم جمعیت مسائل خاص آنها را چندین برابر می کند، مورد بی توجهی هستند. واقعیت آن است که شهرهای بزرگ، به این دلیل بزرگ هستند که امکانات موجود در آنها پاسخگوی نیاز قشر های متفاوت ساکن در آن هستند، اما زندگی در شهر بزرگ برای معلولان نه یک مزیت بلکه یک عامل بازدارنده برای عادی تلقی شدن آنهاست. به ویژه که مؤسسات و مکانهای فرهنگی، اجتماعی و تجاری آنها نیز فاقد امکانات رفاهی برای معلولان هستند.

پرسش ۴. بر اساس استانداردهای بین المللی جهت بهینه سازی ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها در وضعیت موجود و افزایش میزان دسترس پذیری معلولین جسمی حرکتی به این اماکن چه راهکارهایی وجود دارد؟

مسئولان کتابخانه به ترتیب فضای اختصاصی و فضای پارکینگ را دارای نامناسب ترین شرایط از نظر انطباق با استانداردها ذکر نموده اند و سطح شیبدار، فضاهای درونی و عمومی را به ترتیب دارای بهترین شرایط از نظر انطباق با استانداردها دانسته اند (توجه به این نکته ضروری است که میانگین امتیاز اختصاص داده شده به سطح شیبدار، در واقع امتیازی است که به ۲۴٪ از کتابخانه هایی که دارای سطح شیبدار بوده اند داده شده است. به عبارت دیگر ۷۶٪ از کتابخانه ها فاقد سطح شیبدار بوده اند). این در حالی است که معلولین فضای پارکینگ و سطح شیبدار را دارای نامناسب ترین شرایط با کمترین امتیاز اختصاصی معین نموده اند. مسئولان کتابخانه به میانگین ارزیابی کلی کتابخانه، امتیاز ۲/۱ از ۴ داده است که این شرایط وضعیت ضعیف کتابخانه را از نظر تطبیق با استانداردها نشان می دهد. مسئولان کتابخانه به سطح شیبدار ۲۴٪ از کتابخانه امتیاز ۳/۶ از ۵ را اختصاص داده اند، حال آنکه ۷۶٪ از کتابخانه های مورد پژوهش فاقد سطح شیبدار بوده اند. معلولین پس از پارکینگ پایین ترین امتیاز یعنی ۲/۴ از ۴ را برای سطح شیبدار، تعیین نموده اند.

در نهایت می توان چنین نتیجه گرفت که ساختمان و تجهیزات کتابخانه های عمومی شهر مشهد از نظر دسترس پذیری برای معلولین بنا به دیدگاه مسئولان کتابخانه در وضعیت ضعیف هستند و با وضعیت مطلوب فاصله زیادی دارند و تمامی فضاها و بخشهای کتابخانه باید مورد بررسی و بهینه سازی قرار گیرند. تا عملاً کاربرپسند بودن و آسایش و آرامش استفاده کنندگان تامین شود.

می شود با حضور تعدادی از معلولین به بررسی و بهینه سازی این بخش درکنار سایر فضاها پرداخت. زیرا عدم وجود سطح شیبدار در ورودی کتابخانه هایی که دارای پله می باشند باعث می شود که فرد معلول در اولین مرحله برای حضور در فضای ساختمان کتابخانه دچار مشکل عمده گردد و از حضور در فضای کتابخانه منصرف شود.

لازم به ذکر است، از آنجائیکه کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی در معماری، زیرگروه ساختمان های عمومی دسته بندی می گردند، استاندارد که مختص فضای کتابخانه و نیازهای خاص آن باشد بسیار کم است، خصوصاً در کشور ایران که به این امر به صورت تخصصی پرداخته نشده است. در واقع نیاز به یک کار پژوهشی در مورد ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی با حضور محققان رشته های عمران، معماری و شهرسازی، مهندسی پزشکی، پزشکی، کتابداران و سایر رشته های مرتبط احساس می گردد که با توجه به ابعاد قد و فیزیولوژی مردم کشور ایران و با توجه به اقلیم جغرافیایی خاص کشور ایران، تهیه و تنظیم گردد.

با توجه به شرایط موجود فعلی از نظر در دسترس نداشتن استاندارد که بر گرفته از فیزیولوژی و اندازه و ابعاد قد مردم ایران باشد، همچنین استاندارد که فقط بر اساس ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی با توجه به شرایط و اقلیم جغرافیایی کشور ایران باشد، بایستی تا تدوین چنین استاندارد، از منابع موجود فعلی بهره لازم را برد. در نتیجه، در راستای بهینه سازی ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی شهر مشهد از نظر افزایش میزان دسترس پذیری معلولین جسمی - حرکتی که متن و تصاویر آن در پیوست ب آورده شده است، استاندارد IDA به ADA به عنوان ابزاری جهت بهینه سازی شرایط موجود پیشنهاد می گردد.

در این بخش فضاهایی که از دیدگاه معلولان و مسئولان کتابخانه دارای بیشترین مشکل بوده و با استانداردها مطابقت کمی دارند، نام می بریم که به شرح زیر می باشد:

۱. سطح شیبدار

- میزان شیب

- عرض شیب

- جنس سطح شیبدار

- میله های دستگیره طرفین سطح شیبدار

- ارتفاع میله

- قطر میله

- جنس میله

- ثابت بودن میله ها

- وجود سرپوش بر روی سطح شیبدار

۲. پارکینگ

- فضای اختصاصی برای معلولین که با علامت مخصوص مشخص شده است

- تعداد جایگاه اختصاص داده شده

- نزدیک بودن فضای اختصاص داده شده به ورودی کتابخانه

- وجود سطح شیبدار برای اتصال فضای پارکینگ به مسیر قابل دسترس

۳. فضای اختصاصی کتابخانه

- قفسه کتاب ها

- فضای اختصاص داده شده به معلولین در قرائت خانه

- چیدمان میز و صندلی ها در فضای قرائت خانه برای تردد راحت

- ارتفاع میز و صندلی ها

همچنین، فضاهایی که از دیدگاه معلولین و مسئولان کتابخانه مشکلات کمتری داشته و با استانداردها مطابقت بیشتری دارند به شرح ذیل می باشد:

۱. فضای درونی

- عرض درب ورودی

- جنس کفپوش کتابخانه

- میز امانت

۲. فضای عمومی

- عرض راهرو

- ارتفاع دستگیره های درب

- تلفن

- آبسردکن

- تابلوهای جهت یابی معلولین

- سرویس بهداشتی

۵ - ۴ - نتیجه گیری

همانگونه که در فصل اول و سوم اشاره شد، کتابخانه ها لازم است در پیوند با نوع و کیفیت خدماتی که برای معلولان تدارک دیده می شود ۲ اصل اساسی را در نظر داشته باشند:

۱. معلول دارای ارزش و اعتباری مساوی استفاده کننده عادی از کتابخانه است و باید از خدماتی مساوی با دیگران بهره مند گردد.

۲. این وظیفه برنامه ریزان و کارکنان کتابخانه است که نارسایی ها را در ادامه خدمات مشخص نموده، و با برطرف کردن آنها امکان دستیابی مساوی تمام افراد به منابع را میسر نمایند. کتابخانه های بدون مانع امکان استفاده تمام افراد را از منابع مهم فرهنگی، تفریحی، و آموزشی فراهم می کنند.

جهت تحقق موارد فوق، قوانین و استانداردهایی در سطح ملی و بین المللی تصویب شده است که در پژوهش حاضر به طور گسترده به آنها اشاره شد، کتابخانه های عمومی با توجه به شرح وظایفی که دارند موظف به ارائه خدمات به تمامی اقشار جامعه می باشند، اما این تحقیق نشان داد که تسهیلات موجود در کتابخانه های عمومی با تسهیلات تعیین شده در استانداردهای بین المللی مرتبط با طراحی ساختمان و تجهیزات کتابخانه های عمومی فاصله زیادی دارد نیز مشخص شد که از دیدگاه معلولین جسمی - حرکتی عضو و غیر عضو در کتابخانه های عمومی شهر مشهد، بیشترین موانع حرکتی معلولین در زمینه دسترسی به ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها کدام اند. بنابراین مهمترین دست آورد این تحقیق آن است که بین آنچه در استاندارد ها آمده و احتمالاً بخشی از مسئولان بر اجرای آن تاکید دارند، اما در عمل یا شرایط لازم برای تغییر بوجود نیامده است و یا مجریان به دلایل متفاوت از جمله عدم پذیرش این مسئولیت یا نا آشنایی با اهمیت پرداختن به این مسئولیت، شرایط قبلی را که از تناسب ارائه خدمات به معلولان برخوردار نیست، کماکان حفظ کرده اند.

نتایج این پژوهش وضعیت فعلی تجهیزات و امکانات خدماتی خاص معلولان در کتابخانه های عمومی وابسته به نهاد کتابخانه های عمومی کشور در شهر مشهد را در مقایسه با استاندارد های تعیین شده برای این موارد را آشکار کرد و مشکلات و نارساییهای اولویت دار برای ارائه خدمات اطلاعاتی به معلولان بر اساس نظرات معلولان و مسئولان کتابخانه های عمومی می باشد را بازشناسی کرد.

امید است با مشخص شدن این تنگناها، سیاستگذاری های لازم در نهاد کتابخانه های عمومی انجام و برنامه ای کاملاً مشخص که در محدوده زمانی مشخصی بگونه ای همه گیر حداقلهای مورد نیاز معلولان را فراهم آورد، تدوین شود. همزمان لازم است که فلسفه وجودی توجه به معلولان برای کارکنان کتابخانه ها تبیین تا کتابداران نه تنها به حکم وظیفه سازمانی، بلکه به حکم وظیفه انسانی نیز خود را در خدمت معلولان قرار دهند.

۵ - ۵ - ۵ - پیشنهادات اجرایی

- تدوین یک سیاست مدون در سطح کتابخانه های عمومی کشور برای ارائه خدمات به معلولان.

- ایجاد همکاری سازمانی در سطح کلان و در سطح خرد با سازمان های ملی و بین المللی که در ارتباط با معلولان فعالیت می کنند.
- تهیه استاندارد جامع در باره ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی برای معلولین با محدودیت های متفاوت، با مشارکت گروه های مختلف علمی رشته های عمران، معماری و شهرسازی، پزشکی، مهندسی پزشکی، کتابداران با در نظر گرفتن فیزیولوژی و قد و وزن مردم ساکن در ایران. ممکن است پرداختن به این مورد زمان بر و هزینه بر باشد، ولی ثمری که از آن برای معلولان در سطح خرد و جامعه در سطح کلان حاصل می شود موجه می باشد.
- تشکیل کمیته های بررسی و بازنگری ساختمان، تجهیزات و خدمات کتابخانه برای معلولان در سازمان مسکن و شهرسازی و نهاد کتابخانه های عمومی و سازمان ها و انجمن های مرتبط با جامعه کتابداری و حضور فعال سازمانهای غیر انتفاعی در خدمت معلولان، سازمانهای مدافع حقوق برابر دسترسی به امکانات فرهنگی و علمی برای همه افراد جامعه، کتابداران، سازمانهایی که در خدمت جانبازان هستند و معلولین تا همه جوانب کار به دقت و کارشناسانه مورد بررسی قرار گیرد و پیشنهادی های عملی برای تغییر وضعیت نامطلوب فعلی به مسئولان طراز اول کشور (مجلس، دولت و ...) ارائه شود.
- اصلاح فضاهایی از کتابخانه که ارائه خدمت به معلولان را تسهیل می نماید. مانند: اصلاح ورودی کتابخانه ها با تعبیه سطح شیبدار همراه با استفاده از درب های اتوماتیک جهت سهولت رفت و آمد معلولان، استفاده از میز امانت با ارتفاع مناسب برای معلولان و کودکان، استفاده از میز امانت با عرض مناسب جهت برداشتن و گذاشتن کتاب توسط معلولان، استفاده از قفسه های کتاب با ارتفاع مناسب، افزایش فضای بین قفسه ها جهت تردد معلولان، افزایش اندازه نشانه های رده بندی جهت سهولت در خواندن، و . . .
- گسترش مفهوم خدمات کتابخانه ای به معلولین به مفهوم ارائه خدمات به جانبازان انقلاب اسلامی، تا درک عمیقتری و ملموس تری از نیازهای این حوزه، برای مسئولان و جامعه حاصل شود.
- اختصاص بودجه از سوی بنیاد مستضعفان و جانبازان برای مناسب سازی ورودی کتابخانه های عمومی برای معلولان در کنار اعتبارهای موجود سازمان بهزیستی کشور در این خصوص.
- در برنامه ریزی برای بودجه در سطح کلان، مواد و خدمات این گروه در کتابخانه های عمومی لحاظ شود.

- اطلاع رسانی به جامعه معلولین در خصوص حقوق خود از طریق پخش تیزر تلویزیونی از رسانه ملی، توزیع بروشور و برگزاری مسابقات کتابخوانی (به شکل گویا، مکتوب و آنلاین) از قانون جامع حمایت از حقوق معلولین.
- برگزاری دوره های آموزشی آشنایی با کتابخانه برای معلولان.
- برگزاری سمینارها و همایش هایی با مشارکت جامعه کتابداری و سایر گروه های علمی مرتبط با مسائل معلولین برای آشنایی هر چه بیشتر جامعه علمی با نیازهای خاص معلولین و همچنین ساختمان و تجهیزات کتابخانه مناسب برای آنها.
- برگزاری جلسات و آموزش های ضمن خدمت برای کتابداران در راستای ارتقاء سطح دانش و آگاهی آنان درباره ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی و به روز نگاه داشتن اطلاعات آنان، تا اجرایی گردیدن بروز اصول میسر شود.
- ارائه خدمات امانت به معلولینی که نمی توانند به کتابخانه بیایند از طریق ارسال منابع به درب منزل با همکاری رایگان اداره پست
- امانت طولانی مدت و با تعداد نامحدود کتاب برای معلولان
- امکانات فن آوری مخصوص معلولان به ویژه نرم افزارهای مخصوص خواندن نابینایان و کم بینایان در کتابخانه فراهم شود و نسبت به ایجاد بخش دیداری و شنیداری اقدام گردد.
- کتابخانه های عمومی منابع و خدماتی را که به معلولان ارائه می نمایند در یکی از روشهای زیر معرفی نمایند. از طریق: بروشور، گردهمایی ها، تابلو اعلانات، مجلات و نشریات مربوط به معلولان، و از طریق برنامه های رادیویی و تلویزیونی.

۵-۶- پیشنهاد برای طرح های آتی

پیشنهاد برای طرحهای آتی

- بررسی روش های همکاری میان سازمانی در ارائه خدمات کتابخانه ای و اطلاع رسانی به معلولان در کتابخانه های عمومی کشور
- بررسی روش های نوین ارائه خدمات کتابخانه ای و اطلاع رسانی به معلولان به ویژه افراد با آسیب بینایی
- نیازسنجی اطلاعات برای افراد با آسیب بینایی در سطح کتابخانه های عمومی کشور

- بررسی ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی کشور ایران در سطح ملی از نظر مطابقت با استانداردها
- ارزیابی توان کتابخانه های عمومی کشور در پاسخگویی به نیازهای فیزیکی و اطلاعاتی معلولان
- بررسی استانداردهای فضا، تجهیزات و خدمات کتابخانه‌ای به افراد با آسیب بینایی
- بررسی ساختمان و تجهیزات کتابخانه های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان از نظر رعایت استانداردها برای کودکان معلول.

فهرست منابع و مآخذ

منابع و مآخذ

- آیت اللهی، نرگس السادات (۱۳۸۲). " بررسی میزان استفاده نابینایان و کم بینایان از کتابهای گویا، بریل و الکترونیکی استان تهران". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.
- ارجمند، تاج الملوک (۱۳۸۰). اطلاع رسانی به معلولان و پیشنهاد شبکه اطلاع رسانی برای معلولان کشور. تهران: دبیرخانه هیات امنای کتابخانه های عمومی کشور.
- ----- (۱۳۷۳). " بررسی وضعیت کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی نابینایان در کشورهای در حال رشد با تاکید به ایران و پیشنهاد شبکه اطلاع رسانی برای نابینایان کشور". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.
- ----- (۱۳۷۳). "تجهیزات نوین برای تسهیل خدمات اطلاع رسانی به معلولان"، فصلنامه پیام کتابخانه، ۴ (۱ و ۲): ص ۶ - ۱۴.
- ----- (۱۳۷۶). "دفتر ملی اطلاع رسانی به معلولان: اهداف و مسئولیت ها"، فصلنامه کتاب، ۸ (۱ و ۲): ص ۱۶۰-۱۶۵.
- اطلسی، رضا (۱۳۸۷). "بررسی مفاهیم یادگیری الکترونیکی و کتابخانه های مجازی و بیان اهمیت آنها برای نابینایان"، ماهنامه اطلاع یابی و اطلاع رسانی، ۱۳: ص ۲۷.
- اطمیابی، نسرین (۱۳۷۷). "بهره مندی نابینایان از رسانه ها در ایران با تاکید بر رسانه های مکتوب(اعم از نشریات ادواری و کتاب) به خط بریل". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- برجیان، منصور و بهزاد جغتایی (۱۳۸۸). استانداردهای مناسب سازی بناها و محیط های شهروندی: برای افراد دارای معلولیت. تهران: سازمان بهزیستی کشور.
- بشارتی، مینا (۱۳۷۷). "بررسی وضعیت کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی نابینایان و نیمه بینایان مستقر در شهر تهران". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تهران.

- بهفروزی، مینو (۱۳۷۰). " بررسی وضع موجود کتابخانه های عمومی شهر تهران وابسته به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تهران.
- بیات بداقی، ناهید و فاطمه زندیان و فرهنگ فرخی (۱۳۸۷). " بررسی ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی عمومی و دانشگاهی شهر زنجان از نظر میزان انطباق آنها با استانداردهای بین المللی برای معلولین جسمی- حرکتی و ارائه راهکارهای لازم جهت بهینه سازی آنها ". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- بیانیه یونسکو درباره کتابخانه عمومی ۱۹۹۴ (۱۳۷۴). " ترجمه زهره میر حسینی " پیام کتابخانه. س پنجم، ۱ و ۲ص: ۱۰۷-۱۰۸.
- تعاونی، شیرین (۱۳۸۰). پیش نویس استانداردهای کتابخانه های دانشگاهی ایران. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- تعاونی، شیرین (۱۳۷۹). استانداردهای ملی خدمات کتابخانه ای برای نابینایان. تهران: دبیرخانه هیات امنای کتابخانه های عمومی کشور.
- تعاونی، شیرین (۱۳۷۷). استانداردهای وسایل و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی. تهران: شیرین تعاونی.
- جانسون، دبراویلکاکس؛ سول، جنیفر ای (۱۳۷۳). کتابخانه ها و سواد آموزی. ترجمه رحمت ا... فتاحی. مشهد: دانشگاه فردوسی.
- حری، عباس (۱۳۸۱). دایره المعارف کتابداری و اطلاع رسانی، خدمات کتابخانه به گروه های خاص، تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ج ۱.
- دیانی، محمد حسین (۱۳۸۴). روش تحقیق در کتابداری. مشهد: انتشارات کتابخانه رایانه ای.
- دیده گاه، فرشته و مرجان خجسته فر (۱۳۸۸). "کاربرد فناوریهای نوین در ارائه خدمات کتابخانه ای به معلولین جسمی"، ماهنامه اطلاع یابی و اطلاع رسانی، ۲۰: ص ۱۶.
- رسولی املشی، مرضیه (۱۳۷۸). "بررسی وضعیت کتابخانه های صنعت نفت شهر تهران و ارائه راهکارهای عملی". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تهران.

- رحیمی، محبوبه (۱۳۸۸). "سنجش و بررسی خدمات کتابخانه های عمومی شهرستان کرج به گروههای خاص جامعه با تاکید بر معلولان و نابینایان". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه الزهراء عليها السلام تهران.
- سازمان ملل متحد (۱۳۷۲). برنامه اقدام جهانی برای معلولین (مصوب سی و هفتمین اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد). ترجمه مهدی بابایی اهری. تهران: سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران.
- سازمان ملل متحد (۱۳۷۳). دقت در طراحی: راهنمای مناسب سازی بناها و فضاهای شهری برای معلولین و کم توانان جسمی. ترجمه مهدی بابایی اهری. تهران: سازمان مشاور فنی و مهندسی شهر تهران.
- سلطانی زاده، شهیندخت (۱۳۵۴). "خدمات کتابخانه به معلولین و نابینایان". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، دانشگاه تهران.
- صادق مالواجرد، فرزانه (۱۳۷۹). "مجتمع فرهنگی- ورزشی جانبازان و معلولین". پایان نامه کارشناسی ارشد معماری، دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران.
- صالحی، هاجر (۱۳۸۷). "کتابخانه های معلولین"، ماهنامه اطلاع یابی و اطلاع رسانی، ۱۳: ص ۴۴.
- ضیایی، محمد صادق و مینا بشارتی (۱۳۸۳). "مطالعه ای در مورد نحوه ی ارائه خدمات به دانشجویان نابینا در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران"، فصلنامه کتابداری، ۴۲: ص ۴۱.
- طهماسبی، فریال (۱۳۸۳). "صاحب تنها ۳ کتابخانه: بررسی وضعیت کتابخانه های نابینایان در ایران"، نشریه شرق، ۱۳۸۳/۰۱/۲۲.
- عازم، پرویز (۱۳۸۶). ساختمان و تجهیزات کتابخانه: مدیریت و برنامه ریزی. تهران: نشر کتابدار.
- عباسی، فاطمه (۱۳۸۱). "خانه فرهنگ کودکان با تأکید بر کودکان معلول". پایان نامه کارشناسی ارشد معماری، دانشکده ی هنرهای زیبا، دانشگاه تهران.
- عبداللهی، رضا (۱۳۸۶). "تذکاری به کنوانسیون جهانی حقوق معلولین: مصوب سازمان ملل متحد دسامبر ۲۰۰۶". منتشر شده در سایت معلولین ایران به تاریخ دسترسی ۱۳۹۰/۰۷/۲۱
- عماد خراسانی، نسرین دخت (۱۳۷۹). خدمات عمومی کتابخانه و شیوه های آن. تهران: نشر کتابدار.
- غفاری، سعید و فریده خرامین (۱۳۸۹). "بررسی وضعیت ارائه خدمات کتابخانه های عمومی به نابینایان و کم بینایان در استان مازندران"، ماهنامه ارتباط علمی، ۱۶(۱).

- فرج پهلوی، عبدالحسین (۱۳۶۱). " بررسی مسائل کتاب و کتابخوانی در رابطه با کودکان نابینا، ناشنوا و عقب مانده ذهنی به منظور کشف وضعیت فعلی کتاب و کتابخوانی این کودکان در محدوده سنی ۶ تا ۱۶ سال " پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- کباری، راضیه (۱۳۸۲). "کودکان معلول در کتابخانه فراگیر"، نشریه همشهری، ۱۳۸۲/۰۴/۰۳.
- گیلوری، عباس (۱۳۸۹). "مدیریت کتابخانه یا کارکردها و خدمات کتابخانه ای"، کتاب ماه کلیات، ۱۳(۶): ص ۱۸.
- مارشال، ام آر (۱۳۷۱). " کتابدار کتابخانه کودکان و کودک معلول ". ترجمه اسدا... آزاد، پیام کتابخانه، س دوم، ۱: ص ۳۹-۴۷.
- محمودی، علیرضا (۱۳۸۶). "بررسی وضعیت ساختمان و تجهیزات کتابخانه های سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران بر اساس استانداردها". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.
- مهدی فر، فاطمه و فاطمه عبدی (۱۳۸۸). " صدای معلولین هند: خواستار برابری در خدمات کتابخانه"، ماهنامه اطلاع یابی و اطلاع رسانی، ۲۵: ص ۲۷.
- موسوی زاده، زهرا (۱۳۷۷). "کتابخانه های عمومی و معلولان"، پیام کتابخانه، ۱: ۶۳-۶۵.
- نصیری، مرتضی (۱۳۸۵). "آستیگماتیسم مکتوب: گزارشی از کتاب ها و کتابخانه های ویژه- به مناسبت ۲۳ مهر روز جهانی عصای سفید"، نشریه همشهری، ۸۵/۰۷/۲۰.
- هاشمی، گیتی (۱۳۷۳). " بررسی مشکلات دانشجویان معلول رشته پزشکی در زمینه استفاده از کتابخانه". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران.
- وکیلی طباطبایی، گراناز (۱۳۸۸). " خدمات کتابخانه ملی برای نابینایان و معلولین جسمی: برنامه های دیجیتال " ماهنامه اطلاع یابی و اطلاع رسانی، ۲۰: ص ۶۶.
- یوسف زاده دوانی، منصور (۱۳۷۷). "کهنکشان دانایی: بازگفت اهمیت کتابخانه های الکترونیک برای افراد نابینا"، نشریه اطلاعات، ۷۷/۰۴/۲۸.
- یعقوب پور نرگسی، طاهره (۱۳۸۲). " بررسی وضعیت خدمات و منابع برای معلولان در کتابخانه های عمومی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی شهر تهران". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.

- American Disabilities Act. (2005). "ADA Compliance Checklist for Libraries". <http://www.ADA.org>.
- Charles, Sandara. (2005). "Person First, Disability Second: Disability Awareness training in Libraries". *Library Review*, Vol. 45, No. 8, pp. 453-458. Available at. www.Emerald.com.
- Chew Boon Leong, Iva; E.Higgins, Susan. (2000). "Public Library Services for Wheelchair - Bound Young People in Singapor".
- Craddock, peter. (1998). "Talking Newspapers and Magazines for Visually Impaired and Other People with print Disabilities". China: IFLA.
- Danielle Coleman, Tara. (1997). "Religious Istitution and Wheelchair Accessibility for Person With Disability". Available at www.Tourobio-Med.Lib.com. 2011/01/14
- De. Steoben, Marcia. (1981). "The Physically Handicapped and The Public Library" *Current Studies in Librarianship*, Vol 5, No 1&2, p 15-20.
- Doerr, D. (1995). "Corrpliance: Step-by-Step With The Americans With Disabilities Act", *Public Library Quarterly*, Vol 14, No 1, p 9-25.
- Gobbels, Harroks. (1988). "Processing Library Servics for the Mentally Handicapped", *Bibliotheek-en-Samintering*, Vol 16, No 1, P 26-30.
- Hebert, Franceise. (1977). "Public Library Service for the Handicapped", *Ontarie-Library Review*, Vol 61, No 4, P 266-273.
- Lewis, Andrew. (2004). "A User Survey of the Experiences of Blind and Visually Impaired People Using Electronic Information Services With Regard to the Practical Implementation of these Services in Public Libraries". available: <http://eprint.rclis.archive/00002493/>
- Ishibashi, S. (1993). "First Step of Handicapped Servises in Public Library", *The Library World*, Vol 4, No 2, P 9-26.
- Thi Bac, Nguyen. (2005). "Services for The Blind in the Public Libraries of Vietnam: Making Vietnamsepublic Libraries More Accessible to Visually Impaired People". available: <http://www.ifla.queenslibrary.org/IV/ifla71/papers/084e->
- Nandjui, B.M. (٢٠٠٨). "Quality of Life Assessment of Handicapped Student Integrated into the Ordinary Higher Education System". available at <http://www.ScienceDirect.com>.

پیوست ها

پیوست الف: پرسشنامه ها

پیوست (الف-۱): پرسشنامه ای برای بررسی دیدگاه معلولان

به نام خدا

پاسخگوی محترم؛

پرسشنامه ای که پیش رو دارید به "ارزیابی توان کتابخانه های عمومی شهر مشهد در پاسخگویی به نیازهای فیزیکی و اطلاعاتی معلولان بر اساس استانداردهای جهانی و کشوری" می پردازد. با توجه به نقش مهم ایجاد محیط بدون مانع برای افراد با محدودیت های حرکتی در راستای تعامل هر چه بیشتر این افراد با محیط سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جامعه قصد داریم با طرح سؤالاتی در این زمینه به بررسی دیدگاه معلولین جسمی - حرکتی در مورد ساختمان و تجهیزات کتابخانه های عمومی بپردازیم تا بازنمون واقعی از مشکلات موجود این قشر از جامعه که در نوع خود اکثریت می باشند را در اختیار برنامه ریزان، طراحان، دست اندرکاران ساختمان و تجهیزات کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی قرار دهیم. لذا خواهشمند است سؤالات ذیل را با دقت مطالعه نموده و پاسخ دهید.

با تشکر فراوان

محمد نصیری مقدم

دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد

و رییس اداره کتابخانه های عمومی شهرستان خواف

مشخصات پاسخگو:

۱) سن:	
۲) جنس:	مرد ☐ زن ☐
۳) نوع معلولیت:	
۴) نوع وسیله کمکی مورد استفاده:	عصا ☐ چوب زیربغل ☐ صندلی چرخدار ☐ سایر ☐
۵) مدرک تحصیلی:	بیسواد ☐ پنجم ابتدایی ☐ سوم راهنمایی ☐ دیپلم ☐ کاردانی ☐ کارشناسی ☐ کارشناسی ارشد ☐ دکتری ☐
۶) وضعیت اشتغال:	دانش آموز ☐ دانشجو ☐ کارمند ☐ شغل آزاد ☐ خانه دار ☐ بازنشسته ☐ بیکار ☐ سایر ☐
۷) نام کتابخانه ای که در آن عضویت دارید:	
۸) تعداد دفعات مراجعه به کتابخانه:	روزانه ☐ هفتگی ☐ ماهیانه ☐ سالانه ☐ هیچکدام ☐

بخش اول: ارزیابی فضاهایی که ارائه خدمت به معلولان را تسهیل می کند.

الف- فضای بیرون کتابخانه:

۱. از کدام وسیله نقلیه برای تردد در سطح شهر استفاده می نمایید؟

ماشین شخصی اتوبوس تاکسی سایر (توضیح دهید)

۲. آیا کتابخانه مورد مراجعه شما دارای پارکینگ می باشد؟

بلی خیر

در صورت مثبت بودن پاسخ، آیا در پارکینگ فضایی اختصاصی برای معلولین در نظر گرفته شده است؟

بلی خیر

محل تعیین شده برای معلولین در پارکینگ را از نظر کیفیت و دسترسی چگونه ارزیابی می نمایید؟

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۳. آیا در محل ورود به کتابخانه پله وجود دارد؟

بلی خیر

در صورت مثبت بودن پاسخ، چه تسهیلاتی برای ورود به کتابخانه در نظر گرفته شده است؟

رَمپ یا سطح شیبدار بالابر هیچکدام سایر (توضیح دهید)

سطح شیبدار را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

میزان شیب:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

میله دستگیره:

وجود دارد وجود دارد ولی قابل استفاده نمی باشد وجود ندارد

قطر میله دستگیره:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

جنس سطح شیبدار (جهت ایجاد سطح اصطکاک برای تردد بدون لغزش):

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

سرپوش بر روی سطح شیبدار جهت جلوگیری از لغزنده شدن آن در موعده باران و برف:

دارد ندارد

ب- فضای درون کتابخانه:

۴. عرض درب ورودی کتابخانه جهت تردد را چگونه ارزیابی می نمایید؟

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۵. جنس کفپوش کتابخانه برای تردد بدون مشکل چگونه است؟

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۶. میزان امانت را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

ارتفاع میزان امانت:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

تماس چشمی با کتابدار:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

فضای تخصیص یافته برای گذاشتن و برداشتن کتاب به صورت آسان:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

ج- فضای اختصاصی کتابخانه:

۷. دسترسی شما به بخش مخزن (قفسه کتابها) چگونه است؟

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۸. قفسه های کتابخانه را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

ارتفاع قفسه ها:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

عرض بین قفسه ها برای تردد راحت:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

دیدن نشانه های رده بندی بر روی قفسه ها:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۹. آیا در بخش قرائت خانه، فضایی اختصاصی برای معلولین در نظر گرفته شده است؟

بلی خیر

در صورت مثبت بودن پاسخ، این مقدار فضا برای شما چگونه است؟

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۱۰. میزان و صندلی های بخش قرائت خانه را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

ارتفاع میزان:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

ارتفاع صندلی:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

تردد در فضای قرائت خانه:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

نوع چیدمان قرائت خانه برای تردد راحت:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

د- فضای عمومی کتابخانه:

۱۱. عرض راهروها برای رفت و آمد:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۱۲. ارتفاع دستگیره درب:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۱۳. ارتفاع تلفن:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۱۴. ارتفاع آبنسوز کن:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۱۵. برای جابه جایی عمودی در طبقات مختلف کتابخانه چه تسهیلاتی در نظر گرفته شده است؟

آسانسور سطح شیبدار بالابر هیچکدام

۱۶. در صورت وجود آسانسور در کتابخانه آن را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

عرض درب ورودی آسانسور:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

هم سطح بودن کف آسانسور با سطح بیرون از آن:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

ارتفاع دگمه های آسانسور:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۱۷. علائم و تابلوهای موجود در کتابخانه برای راهنمایی معلولین به بخشهای مخصوص آنها چگونه است؟

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

۱۸. آیا در بخش سرویس بهداشتی فضایی اختصاص داده شده است؟

بلی خیر

۱۹. سرویس بهداشتی موجود در کتابخانه ها را برای استفاده بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

عرض درب ورودی:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

مقدار فضای اختصاص یافته سرویس بهداشتی:

عالی خوب متوسط ضعیف بسیار ضعیف

ارتفاع کلید ها و پریزها(در صورت نیاز به خاموش و روشن کردن):

بسیار ضعیف ☐	ضعیف ☐	متوسط ☐	خوب ☐	عالی ☐	ارتفاع توالد فرنگی:
بسیار ضعیف ☐	ضعیف ☐	متوسط ☐	خوب ☐	عالی ☐	ارتفاع شیر آب:
بسیار ضعیف ☐	ضعیف ☐	متوسط ☐	خوب ☐	عالی ☐	ارتفاع سیفون:
بسیار ضعیف ☐	ضعیف ☐	متوسط ☐	خوب ☐	عالی ☐	دستگیره کمکی:
			وجود ندارد ☐	وجود دارد ☐	دستگیره های کمکی:
بسیار ضعیف ☐	ضعیف ☐	متوسط ☐	خوب ☐	عالی ☐	ارتفاع مناسب و فضای آزاد جلو زانو در سینک دستشویی سرویس بهداشتی:
بسیار ضعیف ☐	ضعیف ☐	متوسط ☐	خوب ☐	عالی ☐	

بخش دوم: ارزیابی منابع موجود در کتابخانه های عمومی برای معلولان

۱. آیا شما متقاضی منابع یا خدمات خاصی از کتابخانه هستید؟ بلی خیر
۲. در صورتیکه پاسخ به سوال فوق مثبت است چه نوع منابع یا خدماتی مورد تقاضای شما است؟ (بیش از یک گزینه را انتخاب نمایید).
- منابع بریل منابع دیداری-شنیداری برنامه های کامپیوتری خاص معلولان سایر
۳. در کتابخانه برای معلولان بینایی چه منابعی فراهم شده است؟
نشریه بریل نشریه گویا کتاب با چاپ درشت کتاب بریل کتاب گویا هیچکدام
۴. در کتابخانه برای معلولان شنوایی چه منابعی فراهم شده است؟
فیلم با زیر نویس فیلم با ترجمه به زبان اشاره هیچکدام
۵. در کتابخانه جهت آموزش و سرگرمی معلولان ذهنی چه نوع منابعی فراهم شده است؟ (می توانید بیش از گزینه را انتخاب کنید).
کتاب های آسان خوان کتاب های تصویری مناسب منابع دیداری-شنیداری هیچکدام
۶. آیا در کتابخانه منابع دیداری-شنیداری فهرست نویسی شده اند؟
 بلی خیر
۷. آیا منابع دیداری شنیداری به معلولان امانت داده می شود؟
 بلی خیر

۸. اگر منابع درخواستی شما در کتابخانه موجود نباشد، آیا امکان استفاده از سیستم امانت بین کتابخانه ای وجود دارد؟
 بلی خیر
۹. کتابخانه منابع مورد نیاز معلولانی که قادر به خروج از منزل یا آسایشگاه نیستند را چگونه ارائه می نماید؟
 توسط پست توسط یکی از کارکنان کتابخانه توسط فردی که آسایشگاه یا فرد معلول معرفی می نماید
 منابع ارائه نمی شود
۱۰. در کتابخانه برای معلولان بینایی چه تجهیزاتی فراهم شده است؟ (می توانید بیش از گزینه را انتخاب کنید).
 میزهای مخصوص مطالعه صندلی های مخصوص ذره بین گوشی دستگاه های بزرگ نمایی
۱۱. در کتابخانه برای معلولان شنوایی چه تجهیزاتی فراهم شده است؟ (می توانید بیش از یک گزینه را انتخاب کنید).
 دستگاه ویدئو سی دی دستگاه ویدئو کاست تلویزیون کامپیوتر
 میکروفن گوشی برای کم شنوایان سایر موارد (لطفا ذکر نمایید)
۱۲. در کتابخانه چه تجهیزاتی برای معلولان جسمی فراهم شده است؟ (می توانید بیش از گزینه را انتخاب کنید).
 صندلی چرخان صندلی راحتی دستگاه ورق زن سایر موارد (لطفا ذکر نمایید).
۱۳. آیا کتابخانه منابع و خدماتی را که به معلولان ارائه می نماید، معرفی نموده است؟
 بلی خیر
۱۴. در صورتیکه پاسخ به سوال بالا صحیح است این معرفی از چه طریقی صورت گرفته است؟
 بروشور گردهمایی ها تابلو اعلانات کتابخانه مجلات و روزنامه ها نشریات مربوط به معلولان
 برنامه های رادیویی و تلویزیونی
۱۵. لطفا هر پیشنهادی دارید مرقوم فرمایید

پیوست (الف-۲): پرسشنامه ای برای بررسی دیدگاه مسئولان کتابخانه ها

باسمه تعالی

مسئول محترم کتابخانه

با احترام به اطلاع می رساند که پرسشهای زیر برای آگاهی از تجهیزات و امکاناتی که کتابخانه های عمومی شهر مشهد برای معلولان تدارک دیده اند، در سه بخش تنظیم شده است.

در بخش اول پرسشنامه، سیاستها و برنامه های مربوط به ارائه خدمات به معلولان مورد توجه قرار گرفته است. در پی آن پرسشهایی مطرح شده است که بیشتر به خدمات مربوط به نابینایان اختصاص دارد. در بخش دوم به فضاهایی که ارائه خدمت به انواع معلولان را تسهیل می کند پرداخته شده است. در بخش سوم پرسشهای مربوط به منابع موجود برای معلولان خاص آورده شده است.

مطالب مطرح شده در هر قسمت این پرسشنامه مواردی است که بر اساس کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت مصوبه مجلس شورای اسلامی ایران باید برای معلولان در همه سازمانها از جمله کتابخانه ها وجود داشته باشد. بر این اساس طبق قانون، مدیران کتابخانه ها ترغیب شده اند تا برای فراهم آوردن آنها در کتابخانه تلاش کنند.

خواهشمند است به عنوان فردی آشنا با جزئی ترین تسهیلات و امکانات ساختمان و تجهیزات کتابخانه برای معلولان، واقعی ترین گزینه را برای هر یک از پرسشهای زیر انتخاب فرمائید. به اطلاع می رساند که در این تحقیق تجمیع موارد اعلام شده از سوی مدیران و کتابداران ۲۱ کتابخانه عمومی در مشهد گزارش خواهد شد تا تصویری روشن از واقعیات موجود در همه کتابخانه های عمومی مشهد در اختیار تصمیم گیران قرار داده شود. براین اساس اشاره ای مستقیم به تک کتابخانه انجام نمی شود. مگر اینکه مدیر کتابخانه تاکید داشته باشد که شرایط مطلوب موجود در کتابخانه اش برای الگو قرار گرفتن توسط دیگر کتابخانه ها اعلام شود.

از اینکه با صرف وقت و با پاسخهای معتبر این همکار را در انجام پژوهش یاری می فرمائید تشکر و قدردانی می کنم.

محمد نصیری مقدم

دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه فردوسی مشهد

و رییس اداره کتابخانه های عمومی شهرستان خواف

مشخصات کتابخانه:

	نام کتابخانه:
	نشانی و تلفن:

بخش اول: سیاست ها و برنامه های مربوط به ارائه خدمات به معلولان

۱. آیا در کتابخانه سیاست مدونی برای ارائه خدمات به معلولان وجود دارد؟
 بلی خیر
۲. آیا در کتابخانه کمیته مشورتی که یکی از معلولان و یا نماینده آنها در آن عضو باشد وجود دارد؟
 بلی خیر
۳. آیا در برنامه ریزی برای بودجه، مواد و خدمات مورد نیاز این گروه پیش بینی شده است؟
 بلی خیر
۴. آیا در کتابخانه تا کنون سمینار یا همایشی در ارتباط با معلولان برگزار شده است؟
 بلی خیر
۵. آیا کتابخانه با سازمان هایی که در ارتباط با معلولان فعالیت دارند ارتباط دارد؟
 بلی خیر
۶. آیا در کتابخانه، به مناسبت روزهای خاص معلولان برنامه هایی اجرا می نمایید؟
 بلی خیر
۷. آیا در کتابخانه کارمندانی برای تامین خدمات ویژه این گروه وجود دارند؟
 بلی خیر
۸. آیا برنامه توجیهی مناسبی نسبت به نیازهای ویژه اطلاعاتی معلولان برای کارمندان وجود دارد؟
 بلی خیر
۹. آیا در کتابخانه تسهیلات ویژه ای برای دستیابی هرچه بیشتر به منابع برای معلولان وجود دارد؟
 بلی خیر
۱۰. آیا در کتابخانه خدمات مرجع تلفنی برای این گروه وجود دارد؟
 بلی خیر
۱۱. آیا برنامه ای برای آموزش و نمایش ابزار و تجهیزات نوین وجود دارد؟
 بلی خیر
۱۲. آیا در کتابخانه وسایل کمک آموزشی امانت می دهند؟
 بلی خیر
۱۳. آیا کتابخانه با پایگاه اطلاعاتی مرتبط با معلولان ارتباط دارد؟
 بلی خیر
۱۴. آیا دوره های آموزشی آشنایی با کتابخانه برای معلولان تشکیل می گردد؟
 بلی خیر

۱۵. آیا راهنمای استفاده از کتابخانه به شکل های مختلف وجود دارد؟

چاپ درشت: بلی خیر

بریل: بلی خیر

نوار ضبط شده: بلی خیر

۱۶. آیا راهنمای مخصوص برای امانت مواد، ابزار و وسایل در شکل های مختلف وجود دارد؟

چاپ درشت: بلی خیر

بریل: بلی خیر

نوار ضبط شده: بلی خیر

۱۷. آیا علائم دستیابی و یا نشانه های مخصوص تعیین جهت در محل مناسب نصب شده اند؟

بلی خیر

۱۸. آیا کارمند و یا داوطلب به خصوصی برای کمک به معلولان برای استفاده از منابع وجود دارد؟

بلی خیر

۱۹. آیا فهرست های مناسب برای کتاب ها در شکل های زیر وجود دارد؟

چاپ درشت: بلی خیر

بریل: بلی خیر

نوار ضبط شده: بلی خیر

۲۰. آیا در کتابخانه خدمات تایپ و تکثیر به معلولان ارائه می شود؟

بلی خیر

۲۱. در کدامیک از بخش های کتابخانه خدمات خاصی برای معلولان ارائه می شود؟

بخش مرجع بخش امانت بخش دیداری-شنیداری بخش مطالعه بخش نشریات بخش اطلاع رسانی

۲۲. آیا در کتابخانه ابزار و وسایل زیر برای استفاده نابینایان و کم بینایان وجود دارد؟

ورق زدن خودکار: بلی خیر

ذره بین دستی: بلی خیر

ماشین تایپ بریل: بلی خیر

ضبط صوت: بلی خیر

ترکیب کننده صدا: بلی خیر

کتاب های گویا: بلی خیر

گوشی: بلی خیر

۲۳. آیا در کتابخانه برنامه خواندن داوطلبانه افراد برای نابینایان وجود دارد؟

بلی خیر

۲۴. آیا در کتابخانه فضای مخصوص استفاده نابینایان و یا خواننده داوطلب وجود دارد؟

بلی خیر

۲۵. آیا در کتابخانه رایانه برای استفاده نابینایان وجود دارد؟

بلی خیر

۲۶. آیا در کتابخانه نرم افزار خاصی برای استفاده نابینایان طراحی و یا خریداری شده است؟

بلی خیر

۲۷. آیا علائم راهنمای مخصوص برای تعیین جهت نابینایان وجود دارد؟

بلی خیر

۲۸. آیا نقشه ساختمان کتابخانه به بریل و یا راهنمای استفاده از ساختمان به شکل گویا برای نابینایان وجود دارد؟

بلی خیر

۲۹. آیا راه های خروج از ساختمان، تلفن های عمومی و پله ها به وسیله علائم بریل مشخص شده اند؟

بلی خیر

۳۰. آیا وسیله ایاب و ذهاب مخصوص انتقال نابینایان به کتابخانه وجود دارد؟

بلی خیر

۳۱. آیا برنامه ای برای ارسال مواد به منازل نابینایان وجود دارد؟

بلی خیر

۳۲. آیا کتابخانه منابع و خدماتی را که به معلولان ارائه می نماید، معرفی نموده است؟

بلی خیر

۳۳. در صورتیکه پاسخ به سوال بالا صحیح است این معرفی از چه طریقی صورت گرفته است؟

بروشور گردهمایی ها تابلو اعلانات کتابخانه مجلات و روزنامه ها
نشریات مربوط به معلولان برنامه های رادیویی و تلویزیونی.

۳۴. چنانچه در زمینه ارائه خدمات به معلولان در کتابخانه های عمومی پیشنهادی دارید مرقوم فرمایید.

بخش دوم: فضاهایی که ارائه خدمت به انواع معلولان را تسهیل می کند.

الف- فضای بیرون کتابخانه:

۱. آیا کتابخانه دارای پارکینگ می باشد؟ بلی خیر

در صورت مثبت بودن پاسخ، آیا در پارکینگ فضایی اختصاصی برای معلولین در نظر گرفته شده است؟

بلی خیر

چند جایگاه برای معلولین در نظر گرفته شده است؟

فضای اختصاصی چگونه مشخص شده است؟ (با علامت مخصوص معلولین - تابلو - ...)

آیا محل تعیین شده برای پارکینگ، به ورودی های کتابخانه نزدیک است؟ بلی خیر
 آیا از سطح شیبدار (رمپ) برای اتصال فضای پارکینگ به مسیر قابل دسترسی استفاده شده است؟
 بلی خیر

۲. آیا در کتابخانه فضای سبز وجود دارد؟ بلی خیر
 در صورت مثبت بودن پاسخ، به سوالات ذیل پاسخ دهید:
 آیا میوه های درختان، صمغ آنها و یا پوشش های گیاهی یا گسترده گی شاخ و برگ آنها در فضای سبز، برای معلول بر روی صندلی چرخدار ایجاد مشکل می نماید؟ بلی خیر
 آیا فواره های موجود در فضای سبز، مسیر عبور افراد عادی و معلول را از نظر حرکت دچار مشکل می نماید؟ بلی خیر
 آیا موانعی مانند زیاله، مصالح ساختمانی و خاک در پیاده روی فضاهای سبز وجود دارد؟
 بلی خیر
 آیا پله های فراوان در برخی از فضاهای سبز بدون استفاده از رمپ وجود دارد؟ بلی خیر
 آیا سرپوشهای برجسته، شیر فلکه های آب بدون سرپوش و حتی فاضلابها در مسیر فضای سبز وجود دارد؟
 بلی خیر

۳. آیا در محل ورود به کتابخانه پله وجود دارد؟ بلی خیر
 در صورت مثبت بودن پاسخ، چه تسهیلاتی برای ورود به کتابخانه در نظر گرفته شده است؟
 رمپ یا سطح شیبدار بالابر هیچکدام سایر
 توضیح:

۴. سطح شیبدار را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟
 با در نظر گرفتن شیب متعارف ۱:۲۰ (به ازای هر ۲۰ واحد طول، ۱ واحد ارتفاع) آیا میزان شیب از دیدگاه شما: مناسب است مناسب نیست
 جنس سطح شیبدار (جهت ایجاد سطح اصطکاک برای تردد بدون خطر لغزش) از چه ماده ای است؟
 سرپوش بر روی سطح شیبدار جهت جلوگیری از لغزنده شدن آن در موعده باران و برف: دارد ندارد
 عرض سطح شیبدار؟
 میله دستگیره وجود: دارد دارد ولی قابل استفاده نمی باشد ندارد
 در صورت وجود داشتن میله دستگیره، به سوالات ذیل پاسخ دهید:
 قطر میله دستگیره چند سانتیمتر است؟
 فضای آزاد بین دستگیره و دیوار؟

ارتفاع نرده های دستگیره از سطح زمین؟
 سطح تماس دستگیره ها با کف دستی آیا صیقلی می باشد یا خیر؟
 آیا دستگیره های نرده در طول مسیر در داخل بست نگهدارنده خود ثابت هستند یا می لغزند؟

ب- فضای درونی کتابخانه:

۵. درب ورودی چه نوعی می باشد؟()

گردان گیشه ای دولنگه دو در مقابل هم اتوماتیک و برقی
 عرض درب ورودی کتابخانه چند سانتیمتر می باشد؟

۶. جنس کفپوش کتابخانه چه می باشد؟

فرش موکت پارکت سرامیک سنگ کاشی

۷. میز امانت را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

ارتفاع میز امانت:

عرض میز امانت برای گذاشتن و برداشتن کتاب؟

ج- فضای اختصاصی کتابخانه:

۸. قفسه های کتابخانه را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

ارتفاع قفسه ها:

عرض بین قفسه ها برای تردد راحت:

اندازه نشانه های رده بندی از نظر قابلیت خواندن راحت:

۹. آیا در بخش قرائت خانه، فضای اختصاصی برای معلولین در نظر گرفته شده است؟ بلی خیر

در صورت مثبت بودن پاسخ، به سوالات ذیل پاسخ دهید.

بخش اختصاص داده شده به معلولین، وجود دارد؟ بلی خیر

چه تعداد از میز و صندلی ها به افراد معلول اختصاص داده شده است؟

فاصله بین میز و صندلی ها برای عبور افراد با صندلی چرخدار: کافی نیست کافی است

آیا فرد با صندلی چرخدار قادر به چرخش در فضای قرائت خانه می باشد؟ بلی خیر

نوع چیدمان میز و صندلی ها در قرائت خانه برای تردد راحت مناسب است؟ بلی خیر

۱۰. ارتفاع میز مطالعه جهت جاگیری در زیر میز با صندلی چرخدار کافی است؟

بلی خیر

۱۲. ارتفاع قفسه مجلات با میزان دسترسی عمودی افراد بر روی صندلی چرخدار مناسب است؟

بلی خیر

د- فضای عمومی کتابخانه:

۱۳. عرض راهروها برای عبور دو صندلی چرخدار در کنار یکدیگر مناسب است؟

بلی خیر

۱۴. ارتفاع دستگیره برای معلولین مناسب است؟

بلی خیر

۱۵. ارتفاع تلفن مناسب است؟

بلی خیر

طول سیم تلفن برای مکالمه راحت مناسب است؟

بلی خیر

نوع دگمه های دستگاه تلفن؟ (فشاری- لمسی و ...)

۱۶. ارتفاع آب سرد کن مناسب است؟

بلی خیر

محل قرارگیری شیر و فواره آبخوری در کدام قسمت دستگاه است؟ (جلوی دستگاه- بالای دستگاه- کنار و ...)

آیا دگمه های کنترل قابل استفاده با یک دست می باشند؟

۱۷. برای جابه جایی عمودی در طبقات مختلف کتابخانه چه تسهیلاتی در نظر گرفته شده است؟

آسانسور سطح شیبدار بالا بر هیچکدام ضرورتی ندارد (کتابخانه در یک طبقه است)

۱۸. در صورت وجود آسانسور در کتابخانه آن را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

عرض درب ورودی آسانسور؟

کف آسانسور با سطح بیرون از آن هم سطح می باشد؟

ارتفاع دگمه های آسانسور؟

۱۹. علائم و تابلوهای موجود در کتابخانه برای راهنمایی معلولین به بخشهای مخصوص معلولین چگونه

است؟

۲۰. آیا در بخش سرویس بهداشتی فضایی اختصاص داده شده است؟

بلی خیر

۲۱. در صورت مثبت بودن پاسخ، وضعیت فعلی را بر اساس موارد ذیل چگونه ارزیابی می نمایید؟

عرض درب ورودی؟

تعداد فضای اختصاص یافته سرویس بهداشتی برای معلولین؟

ارتفاع کلیدها و پریزها (در صورت نیاز به خاموش و روشن کردن)؟

ارتفاع توالی فرنگی؟

ارتفاع شیر آب؟

ارتفاع سیفون؟

دستگیره کمکی: وجود دارد وجود ندارد

ارتفاع و فضای آزاد جلو زانو در سینک دستشویی سرویس بهداشتی مناسب است؟ بلی خیر

بخش سوم: ارزیابی منابع موجود برای معلولان

۱. آیا معلولان متقاضی منابع یا خدمات خاصی از کتابخانه هستند؟
بلی خیر
۲. در صورتیکه پاسخ به سوال فوق مثبت است چه نوع منابع یا خدماتی مورد تقاضای معلولان است؟ (بیش از یک گزینه را انتخاب نمایید).
منابع بریل منابع دیداری-شنیداری برنامه های کامپیوتری خاص معلولان سایر
۳. آیا کتابخانه منابع را به شکل های زیر جمع آوری می کند؟
چاپ درشت: بلی خیر
بریل: بلی خیر
نوار ضبط شده: بلی خیر
۴. آیا مراجع عمومی و فرهنگ ها، دایره المعارف ها و غیره در شکل های زیر قابل دستیابی هستند؟
چاپ درشت: بلی خیر
بریل: بلی خیر
نوار ضبط شده: بلی خیر
۵. آیا در کتابخانه منابع دیداری-شنیداری فهرست نویسی شده اند؟
بلی خیر
۶. در صورتیکه پاسخ سوال فوق مثبت است از چه نظامی برای رده بندی استفاده نموده اید؟
روسو دیویی کنگره سایر (لطفا ذکر نمایید)
۷. آیا منابع دیداری شنیداری به معلولان امانت داده می شود؟
بلی خیر
۸. اگر منابع درخواستی معلولان در کتابخانه موجود نباشد، آیا از سیستم امانت بین کتابخانه ای استفاده می نمایید؟
بلی خیر
۹. کتابخانه منابع مورد نیاز معلولانی که قادر به خروج از منزل یا آسایشگاه نیستند را چگونه ارائه می نمایند؟
توسط پست توسط یکی از کارکنان کتابخانه
توسط فردی که آسایشگاه یا فرد معلول معرفی می نماید
منابع ارائه نمی شود
۱۰. در کتابخانه برای معلولان بینایی چه منابعی فراهم شده است؟

نشریه بریل نشریه گویا کتاب با چاپ درشت کتاب بریل کتاب گویا هیچکدام

۱۱. کتابخانه در چه موضوع هایی برای معلولان بینایی منابع دارد؟

موضوع	نشریه بریل	نشریه گویا	کتاب با چاپ درشت	کتاب بریل	کتاب گویا
کلیات					
فلسفه					
دین					
علوم اجتماعی					
زبان					
علوم خالص					
علوم عملی					
هنر					
ادبیات					
تاریخ و جغرافیا					

۱۲. در کتابخانه برای معلولان شنوایی چه منابعی فراهم شده است؟

فیلم با زیر نویس فیلم با ترجمه به زبان اشاره هیچکدام

۱۳. کتابخانه در چه موضوع هایی برای معلولان شنوایی منابع دارد؟

موضوع	فیلم با زیر نویس	فیلم با ترجمه به زبان اشاره
کلیات		
فلسفه		
دین		
علوم اجتماعی		
زبان		
علوم خالص		
علوم عملی		
هنر		
ادبیات		
تاریخ و جغرافیا		

۱۴. در کتابخانه جهت آموزش و سرگرمی معلولان ذهنی چه نوع منابعی فراهم نموده اید؟(می توانید بیش از یک گزینه را انتخاب کنید).

کتاب های آسان خوان کتاب های تصویری مناسب منابع دیداری-شنیداری هیچکدام

۱۵. برای مربیان و والدین معلولان ذهنی چه منابعی فراهم شده است؟(می توانید بیش از یک گزینه را انتخاب کنید).

کتاب در موضوع معلولان ذهنی نشریه در موضوع معلولان ذهنی سایر موارد (لطفا ذکر نمایید)
منابع دیداری-شنیداری در زمینه معلولان ذهنی منابع برای آموزش معلولان ذهنی

۱۶. در کتابخانه برای معلولان بینایی چه تجهیزاتی فراهم نموده اید؟(می توانید بیش از یک گزینه را انتخاب کنید).

میزهای مخصوص مطالعه گوشه های مخصوص مطالعه دستگاہ های بزرگ نمایشی
صندلی های مخصوص ذره بین

۱۷. در کتابخانه برای معلولان شنوایی چه تجهیزاتی فراهم شده است؟(می توانید بیش از یک گزینه را انتخاب کنید).

دستگاه ویدئو سی دی دستگاہ ویدئو کاست تلویزیون کامپیوتر میکروفن
گوشی برای کم شنوایان سایر موارد(لطفا ذکر نمایید)

۱۸. در کتابخانه چه تجهیزاتی برای معلولان جسمی فراهم شده است؟(می توانید بیش از یک گزینه را انتخاب کنید).

صندلی چرخان صندلی راحتی دستگاہ ورق زن سایر موارد(لطفا ذکر نمایید).

۱۹. کدام دسته از معلولان می توانند از خدمات ویژه کتابخانه استفاده نمایند؟

معلولان بینایی معلولان شنوایی معلولان جسمی معلولان ذهنی معلولان گویایی

پیوست د: آدرس و شماره تلفن کتابخانه های عمومی مورد پژوهش شهر مشهد

جدول (د-۴۳) آدرس و شماره تلفن کتابخانه های عمومی مورد پژوهش شهر مشهد

ردیف	نام کتابخانه عمومی	آدرس	شماره تلفن
۱	فردوسی	سه راه محسن کاشانی- پارک کودک	۰۵۱۱-۷۲۵۳۹۸۰
۲	شهید نواب صفوی	بلوار مصلی- نبش مصلی ۳- پارک مصلی	۰۵۱۱-۳۶۴۷۵۸۴
۳	دکتر شریعتی	خیابان امام خمینی(ره)- جنب اداره کل آموزش و پرورش	۰۵۱۱-۲۲۲۴۶۴۰
۴	شهید رجایی	خیابان خواجه ربیع- ۱۰۰ متری بلال- پارک فجر	۰۵۱۱-۷۳۲۵۲۲۲
۵	علامه طباطبایی	چهارراه شهدا- خیابان شیرازی- کوچه شهید حسن خوراکیان	۰۵۱۱-۲۲۵۷۰۷۰
۶	طبرسی	قاسم آباد- بلوار شهید فلاحی- انتهای بلوار فاطمیه	۰۵۱۱-۵۲۱۹۹۳۰
۷	شهید مفتاح	بلوار وحدت- پارک وحدت	۰۵۱۱-۳۶۴۵۸۳۳
۸	شهید باهنر	روبروی امامت ۱۸ داخل پارک ملت- مجتمع فرهنگی امام رضا(ع)	۰۵۱۱-۶۰۴۳۳۸۳
۹	هجرت	بلوار سجاد- خیابان بیستون- بیستون ۴	۰۵۱۱-۷۶۳۰۰۹۴
۱۰	شهید مطهری	کوی سیدی- خیابان خلیج- بوستان شادی	۰۵۱۱-۳۸۵۱۸۲۲
۱۱	شهید مدرس	بلوار شهید مدرس- نبش مدرس ۳- مجتمع فرهنگی مدرس	۰۵۱۱-۲۲۲۹۸۹۵
۱۲	رضوی	رضا شهر- پیروزی ۶- طبقه فوقانی مسجد رضوی	۰۵۱۱-۸۷۸۰۰۰۹
۱۳	شهید هاشمی نژاد	۳۰ متری طلاب- خیابان وحید- مجتمع فرهنگی شهید هاشمی نژاد	۰۵۱۱-۲۷۰۱۰۱۹
۱۴	فرهنگ	بلوار وکیل آباد- بلوار کوثر- کوثر ۶- مسجد ثاراله	۰۵۱۱-۸۸۳۹۱۹۹
۱۵	باقرالعلوم(ع)	بلوار دکتر حسابی- مجتمع فرهنگی امام محمد باقر(ع)	۰۵۱۱-۶۲۳۲۰۳۳
۱۶	فرزانه جامع	شهرک طرق- خیابان شهید ساعی ۳۷- کوچه دوم سمت راست	۰۵۱۱-۳۹۲۸۸۴۸
۱۷	سیدالشهداء	بلوار امام رضا(ع)- امام رضا ۴۶- مسجد سیدالشهداء	۰۵۱۱-۸۵۴۷۶۹۰
۱۸	قائمیه(عج)	خیابان پنج تن- پنج تن ۵۴- چهارراه دوم- مسجد قائمیه(عج)	۰۵۱۱-۲۱۷۵۵۹۳
۱۹	کتابخانه عمومی شهداء	میدان شهداء- ابتدای خیابان شیرازی- مسجد حوض لقمان	۰۵۱۱-۲۲۱۷۷۵۳
۲۰	دهخدا	قلعه ساختمان- جنب پارک رجاء	۰۵۱۱-۳۷۲۴۰۰۱
۲۱	فردوسی ۲	شهرک گلشهر- دوازده متری گلریز- پلاک ۲۰۶	۰۵۱۱-۲۵۸۰۶۰۰

Abstract

The goal of the present research is the evaluation of the ability of Mashhad public libraries to satisfy physical and informational needs of the handicapped people according to national and international standards. Population of this research was building, facilities and resources of 21 public libraries of Mashhad. Human populations of this research were: 1) librarians, 2) the sample of at least 30 handicapped who are member of 21 public libraries and the sample of at least 30 non-member handicapped. This research is functional and was done with survey method. Questionnaires, interviews and observation were used for collecting the data. In this work, in order to analyze the opinions of librarians and handicapped people, two different questionnaires were used. For descriptive evaluation of the questionnaires, we used ADA to IDA standard, check list of handicapped access to libraries Ifla 2005, and also a check list for creation of no-obstacle environment in libraries, and the opinions of supervisor and consulting professors. For the final evaluation, Cronbakh Alfa test was used that resulted in 87% for the librarians and 89% for the handicapped which is acceptable.

Research results show that: 1) There is no precise policy for libraries service to the handicapped people. 2) On the average, the handicapped people's evaluation on the ease of access to Mashhad public libraries buildings is 2.6 out of 4 which is medium. 3) On the average, the librarians' evaluation on ease of access to Mashhad public libraries buildings is 2.1 out of 4 which shows a weak condition. 4) Most obstacles for the handicapped are parking condition, ramps, private space, public space and internal space, respectively. 5) Most obstacles for the handicapped, from librarians' point of view, are private space, parking condition, public space, internal space and ramps, respectively.

Research results about the theories show that: 1) There is a difference between the facilities and especial services for the handicapped people in Mashhad public libraries and international standards of facilities and especial services for the handicapped people. 2) Library managers and librarians believe that the level of facilities and especial services for the handicapped people in Mashhad public libraries is lower than international standards. 3) The handicapped people believe that the level of facilities and especial services in Mashhad public libraries is far lower than their needs. 4) There is no significant difference between library

managers and member or non-member handicapped people ideas on quality and quantity of libraries' facilities and services for handicapped people; among 5 indices of the libraries' buildings evaluation, only on the ramps and internal space indices there exist significant difference.

Keywords:

handicapped people and Public libraries services, libraries standards, libraries buildings and equipments, mashhad Public libraries, librariy services for handicapped people.

**Mashhad Ferdowsy University
Faculty of Education & Psychology
Department of Library and Information Science**

*A Thesis Submitted in Fulfillment of the Requirement for the Degree of
Master of Art in Library & Information Science*

**evaluation of the ability of Mashhad public
libraries to satisfy physical and informational
needs of the handicapped people according to
national and international standards**

Supervisor

Dr. Mohammad Hossein Dayani

Advisor

Dr. Ramattollah Fattahi

Provided by

Mohammad Nasiri Moghadam

Jan ۲۰۱۲